

„ŽENA JE LEN VTEDY DOBRÁ, KEĎ JE BITÁ“, ALEBO BITIE ŽENY V REÁLNO M ŽIVOTE A VO FOLKLÓRE

Nora Lábadyová

Postavenie ženy na slovenskom vidieku bolo až do 40. rokov 20. storočia veľmi neúprosne a ťažké. Z viacerých starších štúdií a publikácií (Švecová, Sigmundová, Jakubíková...) je známe, že žena okrem toho, že po celý život musela vykonávať ťažkú a namáhavú fyzickú prácu, musela sa vo všetkom prispôsobovať hospodárskej a početnej prevahe manželovej rodiny. Hlavným dôvodom bolo predovšetkým to, že jej chýbal ekonomický základ na nezávislú existenciu. Manželstvo v tomto období často neznamenalo láskyplný vzťah muža a ženy, ale skôr pracovný vzťah, či pracovné partnerstvo. Mladí sa málokedy mohli sobášiť z lásky, v prevažnej väčšine im partnera vyberali rodičia a to najmä z majetkových dôvodov. Predovšetkým bolo potrebné zabezpečiť chod hospodárstva. „Ekonomický charakter manželstva vyplýval zo štruktúry a podmienok života vidieckej rodiny a jej identifikovaním sa s poľnohospodárstvom“ (Popelka 1977:88). Takže postavenie ženy záviselo od jej manžela a od jeho rodiny, do ktorej sa po sobáši dostala (len ojedinele sa stávalo, že by sa muž priženil do ženinnej rodiny).

Soňa Švecová (Švecová 1967:347) rozlišuje dve etapy v postavení ženy: postavenie mladej ženy-nevesty, pre ktorú bola charakteristická podriadenosť a postavenie gazdinej, ktorá bola v rodine už rovnocennejším partnerom voči ostatným členom rodiny. Niekedy sa postavenie nevesty zlepšilo po narodení prvého dieťaťa, keďže dieťa znamenalo budúcu pracovnú silu.

Viaceri autori konštatujú, že postavenie ženy sa začína zrovnoprávňovať až od konca 2. svetovej vojny.

Napriek tomu, že tradičná verejná mienka odsudzovala bitku ako prejav negatívnych foriem sociálneho správania, nezhody a konflikty v rodinách sa málokedy riešili len hádkou či vzájomným ignorovaním. Podľa archívnych záznamov a materiálov z výskumov sa oveľa častejšie spory riešili použitím fyzického násillia. V rozšírenej rodine vznikali bitky medzi manželmi (staršími i mladšími), ale aj medzi ostatnými príslušníkmi rodiny.

Prísne matky a svokry.

Žena musela poslúchať príkazy svojho manžela, ale pokým bola nevestou, ešte dôležitejšie v bežnom živote boli príkazy svokry. K väčším nezhodám dochádzalo najmä medzi svokrovcami a nevestou, pretože postavenie nevesty bolo najpodradnejšie v rodine, keďže nevesta závisela od mužovej rodiny hospodársky. Svokra - gazdina domu mala na starosti chod domácnosti (varenie, pranie, starostlivosť o hydinu). Nevesta vykonávala pomocné práce, ktoré jej gazdiná určila.

Aby sa nevesta v novej domácnosti nemusela zahanbiť, matka jej výchovu už od detstva zameriavala na jej budúce postavenie.

„Bitky pri zaučaní dievčat v pradení, tkaní, varení a iných domácich prácach ospravedlňovala matka i dcéra tým, že je to len kvôli svokre, aby dostala dobre vyučenú nevestu a nemala námietky proti jej výchove. *Koľkoráz mama aj plakali, keď ma bili, ale báli sa, aby ich svekruša nepreklievali, že ma nenaučeli!*“ (Švecová 1967:348).

Vo vzťahu svokry-nevesty išlo o tzv. nepísaný zákon žien, keď nevesta musí poslúchať svokru.

Svokry sa držia práva upravovať podľa svojho život neviest, ktorým sa od nich ujde neraz i telesného trestu. Sú konzervatívne a nerady dovoľujú zavádzať pokrokárstvo

(Holéczyová 1942:25). Poslušnosť a strach boli nevyhnutnosťou v nevestinom postavení. Vzťah nevesty a svokry bol aj obľúbenou témou ľudových piesní - najmä prekáračiek¹. Tieto piesne majú značne antagonistický náboj a sú zamerané častejšie proti svokre ako proti neveste (Krekovičová 1989: 130).

*Neboj sa, Aňička, tej tvojej svokruši,
keď ťa bude hrešiť, vičap hu za uši.*

(Chrenovec)²

Aspoň formou žartovnej piesne si mohli najmä ženy dovoliť výsmech z ťažkej reality života. „Vždy šlo predovšetkým o fyzickú prevahu pri uplatnení práv v hierarchii rodiny. *Šak ty si pevná, ty by si sa dala zbit' svekruši?* - odmietol richtár rozsúdiť rodinný spor na žalobu nevesty (Švecová 1967:350)“.

Vzťah svokra voči synovej žene nebyval násilný a gazda si nemohol nárokovať brutálne právo voči neveste, pretože nevestu by ochránil každý z členov mužovej rodiny. Nebola to teda povinnosť poslúchať ho, ale len nevyhnutnosť za určitých okolností. Mužova rodina si najviac trúfala na siroty, keďže tie bývali viac závislé od svojich živiteľov.

A či vás muž bije?

Pod týmto názvom prebehla v roku 1936 anketa v denníku Slovenské zvesti. Niekoľko mesiacov tu boli každý týždeň v prílohe denníka pod názvom „Ženské zvesti“ uverejňované výpovede žien o ich skúsenostiach s fyzickými trestami od svojich mužov. Čitateľky - autorky článkov boli rôzneho zamestnania (robotníčky aj roľníčky), rôzneho veku a písali tak zo slovenských miest ako aj z dedín. Niektoré ženy sa rozhodli písať samostatne, iné radšej v skupine. Príspevkov bolo na počudovanie realizátora ankety veľa, takže napokon sa musel urobiť výber.

„Žena je len vtedy dobrá, keď je bitá“, hovorí maďarské príslovie a asi sa veľmi rýchlo uplatnilo aj v slovenskom prostredí.

Život chudobnej ženy v našej dedine je ťažký. Od rána do večera drhneme na poli a výsledok sotva stačí na živobytie. Mladé sa vydávajú a keď máme 25 rokov, vyzerali ako staré baby. A pri tom niet dňa, aby sa z niektorého domu neozýval plač ženy, ktorú muž bije. Myslia si u nás chlapi, že môžu robiť so ženou, čo sa im zapáči a dobrota muža sa u nás súdi podľa toho, či bije mnoho alebo menej. (Slovenské Zvesti - SZ 1936:č.56)

Keď sa ženám uštedrili údery od muža skoro každý deň, začali považovať bitku za samozrejmu vec, že to tak na svete bolo a tak to aj musí byť. Tak ako ich matky dopredu pripravovali na ťažký údel pri budúcej svokre, tak ich pripravovali na bitky od budúcich manželov.

Keď som bola mladá dievča, často som videla, ako otec zaobchádzal s matkou. Koľkokrát bola tak dobitá, že sotva stála na nohách. Pamätám sa i na to, ako starý otec bičom udrel po tvári starú mať, a mala vtedy už skoro 60 rokov. Vtedy mi matka hovorievala: „Nič si z toho nerob, veď aj na teba dôjde dcéra moja“. Som už päť rokov vydatá a nemám miesta, kde by ma nebol muž bil. U nás sa to považuje za bežnú vec, ako keby to bolo v poriadku. (SZ 1936:č.50)

Väčšie nezhody a konflikty medzi manželmi, ako aj medzi členmi rodiny sa riešili bežne bitkou. Iba fyzicky zdatná žena sa nebála a muž ju nemohol bijať.

Štrnásť rokov žijeme spolu a keď som bola druhý rok vydatá, dal mi môj muž dve zaucha. Povedala som mu vtedy, nech si viac nedovolí na mňa ruku položiť, lebo hneď pôjdem preč a nezostanem mu dlžna. Už často sme boli tak, že ma udre, ale neopováži sa. (SZ 1936:č.56)

Tento príspevok mal byť radou jednej z čitateľiek ostatným ženám, ako si počítať v ťažkej situácii. Dá sa však ľahko predpokladať, že nie každej sa to podarilo dosiahnuť. Niektoré ženy tieto situácie riešili odchodom z mužovho domu do vlastnej rodiny. Tieto odchody však boli iba dočasné, keďže dlhodobý rozchod manželov nebol na dedinách akceptovateľný a taktiež záležalo, či rodina mohla ďalšieho člena užiť. *Najprv som plakala a chcela som utiecť, ale deti som mu nechcela nechať a s nimi by som nemala kam ísť*, hovorí jedna z čitateľiek. Ženy jednoducho nemali prostriedky na to, aby sa osamostatnili.

O odchode ženy od muža, ktorý ju bije, hovorí aj nasledujúca pieseň. V tomto prípade sa však žena rozhodla zanechať i svoje deti.

*Červena ruža trojaka, mala ja muža pijaka...
nič vun nerobil, ľem vun pil, prišol do domu a mňa bil.
Ej muž, muž, ňebij me...
necham ci dzeci a sama pujdzem za Dunaj.
Ej, vrac se ženo, nazad vrac, plaču ci dzeci, dzeci ci plaču.
A vera ja še ňevracu, radši svuj život utracu.*
(Veľké Zálužice)¹

Aké boli príčiny konfliktov medzi manželmi, ktoré viedli až k fyzickému násiliu muža na svojej žene? K nedorozumeniam medzi manželmi dochádzalo aj preto, že mnohokrát nešlo o rovnocenných partnerov a o partnerov, ktorí sa zobrali zo vzájomnej lásky. Výber vhodných partnerov uskutočňovali rodičia najmä kvôli majetku, inokedy z náboženských dôvodov.

Moji rodičia mali dosť pekný majetok a keď mi bolo osemnásť rokov, vydali ma za syna nášho suseda. Bol to jediný syn, zvyknutý na to, že ho celý dom poslúchal. Čoskoro po svadbe chcel svoju vôľu i na mne uplatňovať. Keď som ho v niečom neposlúchla, rozzúrnil sa až k besnote. Raz ma pri takom výbuchu hnevu udrel bičom na kone. Od tých čias nebolo temer dňa, aby som nebola bitá. Keď to trvalo príliš dlho a nepomáhali ani prosby, ani hrozby, rozhodla som sa, že odídem z domu. Sbalila som si svoje veci, vzala malú dcéru a utiekla som do mesta. Dlho som hľadala prácu, až som sa stala práčkou. Pracujem 12-13 hodín denne. Keď prídem domov, musím urobiť ešte všetko pre seba i pre dieťa. Viackrát som rozmýšľala, či sa mám vrátiť, ale keď som pomyslela na tú bitku, rozhodla som sa zostať v meste (SZ 1936:č.56).

Táto čitateľka, ktorej nešťastné manželstvo z vôle rodičov sa skončilo odchodom od muža, radí ostatným ženám, aby si od svojich mužov nenechali pripustiť ani malé zaucho, lebo začína sa rukou a končí korbáčom. Nie nadarmo sa potom odpor voči rodičovskému výberu partnera vyjadroval v ľudových piesňach:

*Pod našima okni vitali marhulu,
/:Veru já nepújdem, za keho ma dajú.:/
Od konca do konca, nepújdem za vdovca,
/:lebo každý vdovec je veľkí lakomec.:/
Preci já len pújdem za keho sama scem,
/:čo ma bude bljat, dvacet razi za den:/
Vedne ma vibije, v noci ma obejmje,
/:všecki ti neresti, olemna odejme:/
(Turá Lúka)⁴*

„Sociálna tematika sa objavuje v mnohých piesňach a piesňových žánroch. Sociálne a majetkové rozdiely sú často príčinou rozchodu mladých ľudí, zábranou manželstva. Majetkové rozdiely a chudoba sú akoby sprievodným motívom každodenného života“ (Elscheková, Elschek 1980:256). Majetok zohrával dôležitú rolu pri výbere partnera predovšetkým u bohatých ľudí.

*Ej, ach Haničko, bita budzeš, ej, ket ti pana ľubic budzeš.
Ej pana ľubim, bo mam za co, ej, tebe ňechcem, bos ľedaco.
Ej, pana ľubim za grajcare, ej, tebe ňechcem za taľare.*
(Bajerov)⁵

Chudobnejšie vrstvy vidieckeho obyvateľstva skôr prenechávali výber mladým.

*Ňedala bi tomu bohatimu, ľem bi dala tomu chudobnimu.
Ten bohatí veľmej ženu bije a chudobní zo srca miluje.*
(Lešť)⁶

Najčastejšou príčinou agresivity mužov býval alkoholizmus.

Keď teraz príjde z krčmy, vylieva si svoju zlosť na mne a na deťoch. Ale nemusí byť ani opitý a predsa si nájde zámienku, aby ma mohol biť. Vždy ma bije, až mám z toho belasé pásy po celom tele (SZ 1936:č.45).

Po namáhavej práci na poli a okolo statku hľadali muži oddych a odreagovanie pri alkohole. Požívanie alkoholu bolo v minulosti, a žiaľ ešte i dnes, značne rozšírené na celom území Slovenska. Azda aj preto sú piesne s tematikou spájajúcou bitku žien s alkoholizmom mužov najfrekventovanejšie.

*Mužu, muž, čo ma biješ, ja ti robim a ti piješ,
ja ti robim robotečku a ti piješ palenečku.*
(Važec)⁷

*Čo ja smutná robiť mám, mrchaviho muža mám,
nič nerobi ľem pije a mňa smutnú ždi bije,
aj viteremetuje.*

(Lešť, Batizovce)⁸

Pri výbere partnera bolo okrem základných podmienok ako majetok, náboženská príslušnosť, najdôležitejšie, aby žena bola fyzicky zdatná a robotná. Častokrát museli ženy robiť i počas tehotenstva a hneď na druhý deň po pôrode. Ak odmietla robiť, muž ju zbil.

*Vihorela lipka od koreňa, nesedaj mi mila na kolena.
Ket mi budeš sedat, budem te biť, domov Marčo, domov,
treba robiť.*

(Rejdová)⁹

Tieto praktiky boli zaužívané aj medzi Slovákmi v Maďarsku.¹⁰ Nasvedčujú tomu aj výpovede informátorov, ako aj ich piesňový repertoár.

Málokedy sa zišli dvaja dovedna z ľúbosti, väčšinou to bol majetok. Toto využili chlapi. Takže volakedy našich starých rodičov, ale jesto aj rodičia, ktorých tak dali dokopy. Ženy museli robiť a keď nespravili, čo im chlap povie, tak ich nabili. Jest im nedali. Teraz to už není tak, odkedy je rovnoprávnosť. Po vojne sa to zmenilo. Preto, lebo taký svet ostal, že nevedeli z toho žiť, čo chlapi zarobili a osobitne, keď už zeme zobrali. Tak aj žena musela robiť, žeby čelad' vydržali. Chlapi už tody nemohli nič vraveť na ženy, lebo aj oni toľko pracovali čo chlapi. Dovtedy žena doma bola a načím jej bolo pomáhať. Ač nepomáhala, tak ju bičom vybili.

(T.G., Pitvaros)

Ej hoja hoja, sloboda moja,
povedže mi moja najmilejšia, či budeš moja.

Ja to nepoviem, lebo ja neviem,
ja som mladá ako tá jahoda, ja robiť neviem.

Jesto v poli bič, čo učí robiť,
Ešte som ti nič, už mi spraviš bič,
a keď budem tvoja mladá žena, čo budeš robiť.

Čo budem robiť, budem ťa ja biť,
takú ťa já drahá duša moja, naučím robiť.

(T.G., Pitvaros)

V repertoári slovenských ľudových piesní sú zachytené i ďalšie dôvody, prečo muži bili svoje ženy - chudoba rodiny a nevera manželky.

Ej bili me, klali me, pre bečara pre psa,
ej a čo me zabiju, ta nebudem lepša.

(Rejdová)¹¹

Záznamy o manželskej nevere v minulosti prezrádzajú, že išlo najmä o tie oblasti na Slovensku, kde bol častý odchod mužov na vojnu, na sezónne práce a vôbec migrácia za prácou do zahraničia. Rodiny v týchto oblastiach boli poznačené predovšetkým chudobou a biedou. Bieda opustených rodín, starosť o každodenný chlieb a strach z návratu manžela sa odzrkadľuje aj v nasledujúcej piesni:

Uš ten moj mužiček ze zárobku idze,
/:a ja o tom dobre vjem, že ma on bic budze.:/

Nebi ma mužičku, nemaš ma bit prečo,
/:šetko ti ja viratam, čo som dala za čo:./

(Papradno, Kysuce, Považská Bystrica)¹²

„Konflikty sú výsledkom hmotných starostí v rodine, ktorej živiteľ je v ďalekej cudzine“ (Elscheková, Elschek 1980:256).

Mimomanželské vzťahy žien, ktoré opustil muž kvôli zárobku či vojne, neboli vidieckym spoločenstvom sankcionované tak prísne, ako v prípadoch slobodných matiek. Ženy, ktoré čakali dieťa pred uzavretím manželstva, boli vystavené verejnej potupe. Zaviazli ju a tak ju vodili, aj ju bili a tak po dedine chodili (Rychlíková 1978:79). Takže žena, ktorá sa

prehřešila voči normám lokálneho spoločenstva, bola potrestaná dvojnásobne - vlastným mužom, ale aj celou dedinou.

Keď žena muža vybila

Prípadoy, keď žena zbila muža, bolo v reálnom živote asi naozaj málo. Hovorí o tom iba tzv. „starobabské“ piesne, ktoré majú humorný nádych a akoby speváci sami neverili tomu, čo v nich spievajú:

Čo sa stauo v horném konci,
v jedném murovaném domci,
tam jedna žena muža vibiua,
a na místo metui s ním zametaua,
dám ta já mužu, do takej škoui,
čo mi budeš robiť šecko po vúli.

(Turá Lúka)¹³

Komuže je lepšie jag mladej ňeveste,
muža pošle robiť, vona ide de s'te.

Muž prišov z roboti, kázala mu skácať,
a von ňeboráčik, začav pred ňou plakať.

Žena moja mladá, ňerob mi takéto,
ale mi daj najesť niečo vareného.

Čo ti dám, čo ti dám, kerú šibenicu?,
Vidiš tú palicu, tam je pod lavicu!

Chičila palicu, podoprela boki,
a von ňeboráčik, dav sa na uteki

Ďivajte sa ľudia, jag sa ma muž boji,
naučila som ho po mojej dobrej voli

Ďivajte sa ľudia, jaki je to blazon,
ja mu davam jesti a on uteka von.

(Vráble, Nitra)¹⁴

V Békešskej Čabe a v Pitvaroši spievali rovnaké výsmešné piesne slovenské ženy mužom počas svadobnej zábavy, keď si „vínko upjali“.

Zakukala kukulienka, sadla si na jablonec,
kerá žena muža bije, aká je to pekná vec.
/:Tri dni na ňom kukala, jest a piť mu nedala,
hej, na tretí deň či je lačný, ešte sa ho spýtala.:/

(S.K., Békešská Čaba)

Ľudové piesne, ktoré určitou formou odzrkadľovali reálny život človeka v minulosti, a teda aj nemilé udalosti, ako bolo fyzické násilie na ženách, sa spievali najčastejšie počas svadobnej zábavy (za stolom, pri muzike, do vyhrávania), ale aj pri rôznych tancoch (hustí, na krut, do kola a do visoka).

Prečo fyzické násilie v rodinách pretrváva ešte i dnes?

Fyzické násilie mužov na ženách, ale i na deťoch je javom, ktorý sa zo spoločnosti i napriek zrovnoprávneniu žien voči mužom ani v súčasnosti nevytratil. Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny v Bratislave, ktoré každoročne robí anketu na tému „Rodina“, v roku 1995 (Filadelfiová, Guráň 1996:31) uvádza, že čím horšia je ekonomická situácia v rodine, tým je výskyt fyzického násillia vyšší. Rovnako sa podľa výsledkov tejto ankety najčastejšie fyzické násilie objavuje u rozvedených a odovodelých. Zvýšený výskyt je tiež u respondentov so základným vzdelaním, medzi ekonomicky neaktívnymi (nezamestnaní, dôchodcovia...) a na vidieku. Viacerí zahraniční sociológovia (Collins 1988:311) predpokladajú, že muži, ktorí bijú svoje ženy, hodnotia tento čin ako obranu svojich tradičných práv. Ide najmä o prípady manželskej nevery, alebo i menších flirtov, ktoré zapričiňujú žiarlivosť mužov. Tento prístup k žene ako k majetku bol ešte aj po 2. svetovej vojne, a v určitých prípadoch je i dnes veľmi častý vo vidieckej spoločnosti na Slovensku. Dokonca bol často akceptovaný vidieckym spoločenstvom do tej miery, že obyvatelia obce odmietali postihnutým ženám pomoc, keďže sa tento jav zdá byť „normálny“.

Mňa aj bil môj muž, ale čo som mala robiť. Kam som mala ísť s toľkými deťmi. Kolkokrát sme aj počuli, že z domu ide plač ženy, ktorú muž bije. Na druhý deň išla do roboty s modrými podliatinami na tvári a nikto sa jej neopýtal, čo sa jej stalo. A všetci sme vedeli, len sme boli ticho. (T.A., W.A., Kľačno)

Sociológovia vysvetľujú príčiny násillia v manželstvách nasledovne:

- a) muži si nárokujú majetkové práva nad ženami
- b) ekonomické problémy
- c) medzigeneračné odovzdávanie skúseností s násillím

Na slovenskom vidieku by sme mohli spomenúť ešte i ďalšie rozhodujúce faktory, ktoré sú typicky spájané s bitím žien:

1. muži sú nezamestnaní, alebo zamestnaní len na čiastočný úväzok, čo má za následok nízky príjem v rodine.
2. muži i ženy majú obavy z ekonomického zabezpečenia a ženy sú nespokojné so životným štandardom rodiny.
3. viac detí v rodine a neschopnosť rodičov ich zabezpečiť
4. alkoholizmus.

Volakedy mala žena na dedine dvoje rukávce, rubáš a kasanicu, ze dve zástery a to jej vydržalo hádam celý život, kým neumrela. A teraz žena potrebuje taký parfum, lak na nechty, topánky na pondelok, na uterak a to ide strašne do peňazí. A keď to ona nemá a hentá druhá to má, tak už je zle, lebo hentá si to kúpila a tá druhá si to nemôže kúpiť. Potom začne doma do muža vítať a už je hádka a z tej hádky čo zostane? Lebo nejaké facky, udre hu. Volakedy keby žena hubovala chlapovi, mohol ju utasať ako hada, bárjako, nemala sa kemu žalovať, ani rodičom, ani po žandároch. Teraz sa má žena lepšie, lebo je to rovnoprávnie, ale je zase tá veľká náročnosť.

(Š.J., Kľačno)

Väčšie manželské nezhody, bitie žien sa v súčasnosti neriešia už len odchodom z domácnosti, ale často vyúsťujú do rozvodov¹⁵ súdnou cestou.

Bitie žien najmä na vidieku pretrvalo až do súčasnosti, ale následky nemusia byť až také zdrvivúce ako v minulosti, keďže existuje právna ochrana žien.

Tradičná spoločnosť až do konca druhej svetovej vojny (najmä vo vidieckych oblastiach vzdialených od miest) uchovávala patriarchálny charakter manželského spoluzitia. Žena, ktorá sa vydala do mužovej rodiny, musela poslúchať príkazy všetkých jej členov, ale hlavne svokrine a manželove. Tento systém bol dvojnásobne charakteristický pre rodiny s väčším majetkom. Odmietnutie príkazov, neschopnosť pracovať podľa predstáv rodiny, ale aj alkoholizmus mužov viedli k nespravodlivej a ponížujúcej bitke žien. Žena, ktorá sa nemala na koho obrátiť o pomoc, bola odkázaná trpieť túto formu domáceho násillia. Až právne predpisy z obdobia po vojne, zabezpečujúce rovnoprávnosť žien, zaručujú ich ochranu a riešenie manželských nezhôd. Existencia fyzického násillia na ženách však na slovenskom vidieku naďalej existuje, a to najmä z dôvodu zvýšenej nezamestnanosti mužov a alkoholizmu.

♦ ♦ ♦

POZNÁMKY

- 1/ Prekáračky sú piesne žartovného charakteru, ktoré bývali súčasťou svadobnej oslavy. Väčšinou sa spievali počas svadobnej hostiny, pričom sa neviazali na konkrétnu časť obradu.
- 2/ KREKOVIČOVÁ, E.: K vybraným problémom kontextových väzieb piesne v svadobnom ceremoniáli. Slov. Národop. 37/1989, s. 130.
- 3/ Červená ruža trojaká. In: POLOCZEK, F.: Slovenské ľudové piesne. Zv. III., Bratislava 1956, č. 750, s. 508.
- 4/ Pod našima okni vitali marhulu. In: Tamže, zv. III., Bratislava 1956, č. 123, s. 114.
- 5/ Ej, ach Haňičko, bita budžeš. In: Tamže, zv. III., Bratislava 1956, č. 625, s. 427.
- 6/ Prečo Pánboh starích ľudíh trešťa. In: Tamže, zv. II., Bratislava 1952, č. 549, s. 304.
- 7/ Mužu, mužu, čo ma biješ. In: Tamže, zv. II., Bratislava 1952, č. 253, s. 151.
- 8/ Čo ja smutná robiť mám. In: Tamže, zv. II., Bratislava 1952, č. 516; Tamže, zv. IV., Bratislava 1964, č. 299, s. 298.
- 9/ Vihorela lipka od koreňa. In: Tamže, zv. III, Bratislava 1956, č. 924, s. 619.
- 10/ Uvedené piesne sa v Maďarsku rovnako spievali medzi Slovákmi z Pitvaroša, Békešskej Čaby a Sarvaša.
- 11/ Ej dost som se modlila. In: Tamže, zv. III, Bratislava 1956, č. 907, s. 608.
- 12/ Uš ten moj mužiček ze zarobku idze. In: ELSCHÉKOVÁ, A., ELSCHÉK, O.: Slovenské ľudové piesne a nástrojová hudba. Bratislava 1980, č. 175, s. 265.
- 13/ Čo sa stauo v horném konci. In: POLOCZEK, F.: c. d., zv. III., Bratislava 1956, č. 68, s. 85.
- 14/ Komuže je lepšie jag mladej neveste. In: ELSCHÉKOVÁ, A., ELSCHÉK, O.: c. d., Bratislava 1980, č. 81, s. 127.
- 15/ Rozvod manželstva súdnou cestou umožnil až Zákon o rodine z roku 1949. Dovtedy platila manželská novela z r. 1919, v ktorej sa sice pripúšťal rozvod od stola a lože, čím však manželstvo nezaniklo, ale len pozbavilo manželov povinnosti spolu žiť. Cirkev manželstvá nerozvádza.

LITERATÚRA

- ANKETA. Slovenské zvesti, 1936.
- A či vás muž bije? Slovenské zvesti č. 56, 6.8.1936.
- Aj bitie žien musí prestať. Slovenské zvesti č. 76, 3.9.1936.
- Bitie znemožňuje návrat ženy. Slovenské zvesti č. 71, 27.8.1936.
- Či vás muž bije? Slovenské zvesti č. 40, 16.7.1936.
- Dopis ženy o tom, ako sa bije na dedine. Slovenské zvesti č. 50, 30.7.1936.
- Prvá odpoveď bitej ženy. Slovenské zvesti č. 45, 23.7.1936.
- COLLINS, R.: Sociology of Marriage and the Family. Chicago 1988.
- ELSCHEKOVÁ, A., ELSCHKEK, O.: Slovenské ľudové piesne a nástrojová hudba. Bratislava 1980
- FILADELFIOVÁ, J., GURÁŇ, P.: Anketa „Rodina 95“. Bratislava 1996.
- HOLÉCZY, E.: Horehronka v stredtýždni. In: Živena č. 32/1942, s. 24-25.
- KREKOVIČOVÁ, E.: K vybraným problémom kontextových väzieb piesne vo svadobnom ceremoniáli. Slov. Národop. 37/1989, s. 123-134.
- POPELKA, P.: Věno a jeho funkce při uzavírání manželství. Národop. Akt. XIV/1977, č. 2, s. 85-90.
- POLOCZEK, F.: Slovenské ľudové piesne. Zv. III.. Bratislava 1956.
- RYCHLÍKOVÁ, M.: Postavenie slobodnej matky v dedinskej komunite. Diplomová práca. Katedra etnografie a folkloristiky FFUK. Bratislava 1978.
- ŠVECOVÁ, S.: Ekonomické postavenie ženy v tradičnom roľníckom prostredí. Národop. Inf. 1/1985, s. 74-81.
- ŠVECOVÁ, S.: Príbuzenské vzťahy v Čičmanoch a postavenie ženy v rodine. Slov. Národop. 15/1967, s. 321-385.

♦ ♦ ♦

ZOZNAM INFORMÁTOROV

- Výskum Slovákov v Maďarsku 1997
- S.K., nar. 1976, evanj., študentka, slovenská nár., Békešská Čaba
- T.G., nar. 1930, evanj., dôchodkyňa, slovenská nár., Pitvaroš
- Výskum v Kľačane pri Prievidzi 1995, 1997
- T.A., nar. 1917, rím-kat., dôchodkyňa, slovenská nár.
- J.Š., nar. 1920, rím-kat., dôchodca, slovenská nár.

„Woman is good only when beaten“ - or Woman Beating in Real Life and in Folklore

Summary

Until the end of the Second World War traditional society, especially in rural regions that were situated far from towns preserved patriarchal character of the matrimonial common life. Married women, who lived with their husband's families, had to obey all family members. A wife's obedience to her mother-in-law and her husband, however, was require above all others. This system was even more strict in rich families. Disobedience, inability to work according to the family stereotypes and male alcoholism led to unfair and humble beating of women. Woman, who couldn't find any help, was forced to suffer under this kind of domestic violence. Legal regulations after the World War II., inacting upon the equality of women, have guaranted legal protection and treatment in cases of matrimonial disagreements. Physical violence against women in the Slovak countryside still exists. The reasons refer mostly to men being unemployd or alcoholics and/or facing economic pressures associated with family life.

♦ ♦ ♦